

«НАQ» ҚҚҚ және «Әділ сайлау» платформасы Қазақстан Республикасының Мәжілістері мен Мәслихаттарының депутаттарын сайлау кезіндегі тәуелсіз бақылаудың нәтижелері туралы

Спикерлер: Қожалиева Тоғжан, Жұматаев Болат, Демеген Парасат, Сүпиев Данияр.

2021 жылы "10" қаңтарда Қазақстанда Конституцияда көзделген мерзімде жергілікті және республикалық өкілді билік органдарына кезекті сайлау өтті.

Саяси белсенді қауымдастық осы сайлаумен жаңа Президенттің халық үніне құлақ асатын мемлекет, саяси қайта құрулардың басталуы және т.б. туралы мәлімдемелерінен туындаған үлкен үмітпен байланысты болды, сондықтан азаматтық қоғам сайлау процесінің барысын мұқият қадағалады.

Сайлау халықтың үмітін ақтамады деп айтуға болады:

1. Тәуелсіз бақылауға арнайы құрылған көптеген кедергілер
2. Ресми сайлау қорытындыларының дұрыс шықпауы
3. Парламенттік емес партиялардың Мәслихаттар мен Мәжіліске қабылданбауы.

БАҚЫЛАУ БОЙЫНША ҚОРЫТЫНДЫЛАР:

2019 жылғы Қазақстандағы президенттік сайлаудан кейінгі тәуелсіз бақылаушылардың өзін-өзі ұйымдастыруы қазіргі кезде Қазақстандағы наразылық топтарының жалғыз шоғырландырушы күші болып табылады. Тәуелсіз бақылаушылар әділ сайлаудың кепілі болып табылады.

БОЙЫНША ҰСЫНЫСТАР (есеп беруді қараңыз)

ДАУЫС БЕРУ БОЙЫНША ҚОРЫТЫНДЫЛАР:

1. Қазақстандағы барлық сайлаудың тұрақты жеңімпазы "Нұр Отан" партиясы халықтың белгілі бір қолдауына ие екені сөзсіз, және 2021 жылғы "10" қаңтардағы сайлауда бұл партия тәуелсіз бақылаушылардың хаттамаларына сәйкес аймаққа байланысты сайлаушылардың ең көп дауысын 46% - дан 62% - ға дейін алды.
2. Тәуелсіз бақылаушылардың хаттамалары мониторингінің нәтижелеріне сәйкес Мәжіліс пен мәслихаттардың 7% - дық өту шегінен 4 партия: Нұр Отан, Ақ жол, Адал, Ауыл өтті.
3. Өткен парламенттік сайлаумен салыстырғанда бүлінген бюллетеньдер саны 1,2% - дан 4% - ға дейін өсті.
4. Тәуелсіз бақылаушылардың деректері бойынша, сайлаушылардың белсенділігі әр түрлі аймақтарда 15%-дан 36% -ға дейін және орташа республикалық көрсеткіш 28% құрады. Бұл саяси партияларды республикалық бюджеттен қаржыландыру жағдайында, берілген дауыстар санымен тікелей байланысты, яғни республикалық бюджетке заңсыз қол сұғу мақсатында сайлауды сапалы және жан-жақты бақылаудың өзектілігін арттырады.
5. Қазақстан халқының жалпы санынан сайлаушылардың 13%-ы арасында дауыс беру нәтижелерін алу үшін орасан зор мемлекеттік қаражат пен күш-жігер жұмсалуда.

САЙЛАУ ЖҮЙЕСІ БОЙЫНША ҰСЫНЫСТАР:

1. Нақты саяси реформалар пакетін бастау және іске асыру;
2. "Сайлау туралы", "Қоғамдық бірлестіктер мен саяси партиялар туралы" заңдарды ырықтандыру;
3. Партиялардың Мәжіліс пен Мәслихаттарға өту шегін 3%-ға дейін төмендету
4. Мәжіліс пен М әслихаттарға 50\50 пропорционалды\көпшілік сайлаудың аралас жүйесін енгізу;
5. Сайлаудың маңыздылығы туралы түсіндіру жұмыстары бөлігінде халықпен жұмыс жөніндегі мемлекеттік органдардың қызметін жандандыру және күшейту
6. Сайлаушыларды дауыс беру процесіне қатысуға ынталандыру бойынша басқа елдердің тәжірибесін зерттеу. Кейбір елдерде әкімшілік жолмен дауыс беруге келмегендерді сайлауға қатыспағаны үшін айыппұлдарға мәжбүрлеу бар;
7. Сайлаудың барлық процестерін цифрландыру және "жеке кабинет" опциясы мен ЭЦҚ арқылы ашық қолжетімділікті қамтамасыз ету. ОСК жүйесінде белгілі бір сайлаушының келуі учаскеде болып/болмағаны туралы онлайн-база/есеп ашық түрде қолжетімді болуы тиіс;
8. Жарияланған протопартияларды тіркеу;
9. Сайлаушылардың ең аз келу шегін енгізу және тиісінше, оған қол жеткізілмеген кезде пайда болатын келесі қадамдар мен шешімдерді әзірлеу қажет;
10. Президент Тоқаев жариялаған "Бәріне қарсы" деген жолдарды қабылдау керек және сәйкесінше дауыстардың минималды пайызынан асқан кездегі қадамдар мен шешімдерді әзірлеу қажет.
11. Дауыс беру процесінде "жәрдемдесу" немесе құқық бұзушылықтар жасау бөлігінде әкімшілік және қылмыстық қудалау істерінің тізбесін кеңейту (бұрмалау, алып тастау, бақылауға кедергі жасау және т.б.).

III. Тәуелсіз бақылау жағдайында дауыс беру нәтижелері:

БАРЛЫҒЫ	
Мәжилистегі УСК саны	192
Сайлаушылар саны	433 325
Дауыс берген	32%
Қолданылмаған бюл	68%

БАРЛЫҒЫ	
Қалалық мәслихаттағы УСК саны	99
Сайлаушылар саны	225 070
Дауыс берген	23%
Қолданылмаған бюл	77%

Мәжіліс	
Нұр Отан	50%
Ауыл	10%
Ақ жол	18%
Адал	12%
КХП	8%
Бүлінген.бюл	3%
Қалалық мәслихат	
Нұр Отан	44%
Ауыл	14%
Ақ жол	21%
Адал	14%
ҚХП	3%
Бүлінген.бюл	4%

БАРЛЫҒЫ	
Обл мәслихатта УСК саны	79
Сайлаушылар саны	167 228
Дауыс берген	38%
Қолданылмаған бюл	64%

Обл мәслихат	
Нұр Отан	58%
Ауыл	9%
Ақ жол	16%
Адал	10%
КХП	3%
Бүлінген.бюл	3%

«НАҚ» Қоғамдық қайырымдылық қоры Алматы қ.

Сайт www.haq.kz, эл.адрес: info@haq.kz.

Әлеуметтік желілерге сілтеме

Телеграмм [@haqtime](https://t.me/haqtime)

Facebook [@haq.kz](https://www.facebook.com/haq.kz)

Vkontakte [@haqkz](https://vk.com/haqkz)

Twitter [@haq_kz](https://twitter.com/haq_kz)